

HPV INFEKCE A MOŽNOSTI JEJÍ PREVENCE

J. Sláma

Onkogynekologické centrum, Gynekologicko porodnická klinika VFN a 1. LF UK, Praha

Rakovina děložního hrdla (čípku) je onemocnění u kterého známe vyvolávající příčinu. Je způsobena virovým onemocněním, příčinou je lidský papilomavirus – HPV (Human Papiloma Virus). Každý rok je v České republice zjištěno více než 1 000 nových případů rakoviny děložního hrdla. Téměř polovina případů je diagnostikována v pokročilém stádiu s omezenými vyhlídkami na úplné uzdravení.

Infekce HPV je v současnosti považována za nejčastější pohlavně přenosné onemocnění. Nakazit se může kdokoli, muž i žena. HPV se alespoň jednou za život infikuje asi 80 % populace. Naštěstí u většiny infikovaných dojde díky vlastní obranyschopnosti k samovolné likvidaci infekce. Doba, za kterou se organismus od HPV „očistí“ je obvykle 8 až 24 měsíců. Infekce je nejběžnější v časně dospělosti mezi 18. a 25. rokem života. V pozdějším věku je vzácnější.

Známe více než 120 typů HPV. Jednotlivé typy mohou způsobit různá onemocnění v různých částech těla, převážně se jedná o onemocnění nezávažná. Asi 30 typů HPV postihuje pohlavní orgány – děložní hrdlo, pochvu, zevní rodidla, penis a konečník. 12 typů je označováno jako „málo rizikové“ – LR (low risk). Hlavní zástupci skupiny LR jsou HPV 6 a HPV 11, které způsobují vznik nezhoubných bradaviček, tzv. kondylomat, a nemají prokázanou souvislost s rozvojem rakoviny. Zbýlých 18 typů HPV je označováno jako „vysoce rizikové“ – HR (high risk). Hlavními zástupci jsou HPV 16, HPV 18, HPV 31, HPV 33 a HPV 45. HPV skupiny HR jsou příčinou rakoviny děložního hrdla a infekce těmito typy je rizikem pro její pozdější rozvoj. HPV se přenáší v 99 % pohlavním stykem. Přenos bez pohlavního styku je možný, ale velmi vzácný. Inkubační doba od přenosu infekce do rozvoje onemocnění u infikované osoby je průměrně 3 měsíce.

Vývoj rakoviny děložního hrdla je dlouhodobý proces a trvá obvykle minimálně 10 let. U rakoviny děložního hrdla, ale i pochvy a zevních rodidel známe navíc její předstupně – tzv. prekancerózy čili dysplázie (předrakovinová stádia), které je možná při vyšetření rozpoznat a vyléčit. K rozvoji předrakovinových změn a posléze i rakoviny dochází v důsledku přetrvávání infekce HR typů HPV v těle při spolupůsobení podpůrných faktorů (kouření, poruchy obranyschopnosti, časně zahájení pohlavního života, promiskuita atd.). Předrakovinové změny se obvykle neprojevují žádnými obtížemi a k jejich odhalení slouží aktivní vyhledávání při preventivních gynekologických prohlídkách. Druhou možností prevence je zabránit samotnému vzniku HPV infekce. Nejběžnější metodou je používání kondomu, který velmi silně omezí možnost přenosu HPV infekce, není však spolehlivý absolutně.

Nejnovější a nejspolehlivější metodou ochrany je očkování. Po očkování dojde k rozvoji obranyschopnosti proti konkrétním typům viru obsaženým ve vakcíně. Vakcíny obsahují pouze obaly virů, neobsahují virovou genetickou informaci, která je nutná pro rozvoj infekce, nemohou proto způsobit onemocnění. Aktuálně používané vakcíny působí na hlavní rizikové typy HPV – HPV 16 a HPV 18, které jsou příčinou asi 70 % rakoviny děložního hrdla. Klinické testování úspěšně dokončily 2 vakcíny – kvadrivalentní, obsahující navíc i níže rizikové HPV 6 a 11, a bivalentní, která má ve studiích prokázanu i tzv. zkříženou ochranu proti dalším rizikovým typům

HPV – HPV 31 a HPV 45. Zkřížená ochrana již sice není absolutní, ale zvyšuje účinek vakcíny. V souhrnu tedy může tato vakcína zabránit asi 82 % případů rakoviny děložního hrdla. Vakcíny snižují i riziko rozvoje rakoviny pochvy, zevních rodidel a předrakovinových změn děložního hrdla. Vakcíny jsou velmi bezpečné a rizika jejich podání jsou minimální.

Očkování provádějí praktičtí lékaři pro děti a dorost a gynekologové. Očkovat je možno dívky, ženy, chlapce i muže. Protože HPV infekce způsobuje závažná onemocnění především u žen, je hlavní důraz kladen právě na očkování dívek a žen. U dívek a žen, které ještě nežijí pohlavním životem, jsou vyloučena při pohovoru onemocnění, která by byla překážkou očkování. U žen, které již pohlavně žijí, je navíc vyloučeno těhotenství. Podmínkou zahájení očkování je kompletní gynekologická kontrola včetně cytologických stěrů z děložního hrdla s normálním výsledkem během posledních 6 měsíců. Očkování se provádí předem připravenou injekcí do svalu (obvykle ramene) v předepsaných intervalech. Celkem jsou podány 3 dávky a celé očkování trvá 6 měsíců.

Nejlepších výsledků a současně nejvyšší účinnosti je dosaženo u žen a dívek, které se ještě s HPV infekcí nesetkaly. I ženy starší však mohou mít užitek z vakcíny. Studie ukazují, že odpověď imunitního systému je i u starších žen vysoká. Přínosné je očkování zvláště pro ženy, které mají riziko získání HPV infekce vyšší (např. ženy bez stálého sexuálního partnera). Podmínkou zůstává, že všechny ženy v této věkové kategorii musí mít před očkováním normální výsledek komplexní gynekologické prohlídky. Každá žena, která byla očkována, má výrazně snížené riziko vzniku rakoviny děložního hrdla, přesto se u ní rakovina může rozvinout, protože vakcína nechrání proti všem rizikovým typům HPV. Je tedy nutné, aby i očkováná žena dále docházela na pravidelné gynekologické preventivní kontroly.

Kombinace očkování a pravidelných gynekologických kontrol je nejspolehlivější metodou k prevenci vážného onemocnění jakým rakovina děložního hrdla bezesporu je.

*J. Sláma
Apolinářská 18
Praha 2
128 52
www.onkogyn.cz*